

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/170701,80-rocznica-powstania-Narodowych-Sil-Zbrojnych-wojskowej-formacji-obozu-narodowe.html>
2022-12-06, 11:39

80. rocznica powstania Narodowych Sił Zbrojnych, wojskowej formacji obozu narodowego

Data publikacji 19.09.2022

Za dzień powstania Narodowych Sił Zbrojnych, niezależnej politycznie, materialnie i ideologicznie organizacji polityczno-wojskowej w polskim podziemiu zbrojnym, przyjmuje się datę 20 września 1942 r., kiedy to płk Ignacy Oziewicz wydał rozkaz nr 1/42, w którym zawiadamiał o objęciu funkcji pierwszego komendanta głównego NSZ. Zwierzchnictwo polityczne nad NSZ sprawowała Tymczasowa Narodowa Rada Polityczna (TNRP) złożona z przedstawicieli Wojennego Zarządu Głównego Stronnictwa Narodowego i Komitetu Wykonawczego Organizacji Polskiej.

Faktycznie proces formowania NSZ rozpoczął się w lipcu 1942 r. w wyniku łączenia części Narodowej Organizacji Wojskowej i Organizacji Wojskowej Związek Jaszczurczy (ZJ), podporządkowanej Organizacji Polskiej. Najważniejszymi pionierami w walce z okupantem były wywiad i propaganda. Działaniami wywiadu NSZ kierował II Oddział Sztabu, który zbierał materiały dotyczące całokształtu życia pod okupacją niemiecką. Pozyskane informacje były niejednokrotnie przesyłane wywiadowi AK.

Żołnierze oddziału Ryszarda Sosnowskiego „Wydry”, z zasobu Archiwum IPN, sygn. IPNBU-3-3-34

Pododdziały Brygady Świętokrzyskiej Narodowych Sił Zbrojnych podczas przegładu na terenie Czech, z zasobu Archiwum IPN, sygn. IPNBU-2-4-27-35

Żołnierze Narodowych Sił Zbrojnych podczas ćwiczeń, z zasobu Archiwum IPN, sygn. IPNBU-2-4-27-106

Od momentu utworzenia NSZ zaczęto formować oddziały partyzanckie, które prowadziły akcje dywersyjne, zdobywały broń, zaopatrzenie oraz pieniądze. Broniły także ludność cywilną przed bandami rabunkowymi i oddziałami komunistycznymi w myśl hasła: „nie ma w Polsce i dla Polski wrogów numer 1 i 2. Obojętnie, jak się nazywa – Niemiec czy Bolszewik”. Komenda Główna NSZ, w obawie przed represjami ze strony okupanta, zakazała informowania w prasie organizacyjnej o wykonywanych przez swoje oddziały akcjach bojowych. Z tego też powodu wiele akcji NSZ do dziś pozostaje nieznaną.

Do walk w powstaniu warszawskim NSZ wystawiły około 3,5 tys. żołnierzy,

ponad 1,5 tys. w oddziałach AK, również w Puszczy Kampinoskiej i Lasach Chojnowskich. Największym zwartym oddziałem biorącym udział w walkach była Brygada Dyspozycyjno-Zmotoryzowana „Koło”, znana bardziej jako Grupa „Koło”. Od początku podporządkowała się dowództwu obrony Starego Miasta, zaś po ewakuacji Starówki jej oddziały szturmowe wzięły bezpośredni udział w walkach w Śródmieściu. Rodowód NSZ-owski miało także Zgrupowanie „Chrobry II”.

Największą jednostką partyzancką NSZ była Brygada Świętokrzyska, utworzona 11 sierpnia 1944 r. W grudniu 1944 r. jednostka liczyła 822 ludzi. Prowadziła walki z Niemcami, ale także z partyzantką sowiecką i Armią Ludową. W styczniu 1945 r. Brygada rozpoczęła marsz na Zachód, początkowo dzięki uzgodnieniom z lokalnymi dowódcami Wehrmachtu. Podczas marszu na Zachód liczebność Brygady zwiększyła się do 1417 żołnierzy. **Pomimo nakłaniania przez Niemców, dowództwo Brygady nie walczyło przeciwko Armii Czerwonej wspólnie z Niemcami**, lecz nawiązało kontakt z armią amerykańską i podjęło wraz z nią walkę z Niemcami, oswobadzając m. in. więźniów niemieckiego obozu koncentracyjnego w Holiszowie (5 maja 1945 r.). Brygada Świętokrzyska, której nie włączono do II Korpusu Polskich Sił Zbrojnych, została rozformowana i włączona do Kompanii Wartowniczych przy armii amerykańskiej na terenie amerykańskiej strefy okupacyjnej w Niemczech.

Najdłużej działającym zgrupowaniem NSZ był tzw. VII Okręg kpt. Henryka Flamego „Grota”, „Bartka”. **Symbolicznym zaś dniem zakończenia jej działań jest aresztowanie ppłk. Stanisława Kasznicy**, ostatniego komendanta NSZ-ZJ (15 lutego 1947 r.)

Polecamy Państwu publikacje IPN dotyczące obozu narodowego i jego wojskowych formacji:

[Władysław Kołaciński „Żbik”, *Między młotem a swastyką*, opracowanie i posłowie Leszek Żebrowski, Wydawnictwo Capital, IPN 2018](#), w której autor opisuje swoją działalność w Narodowej Organizacji Wojskowej i NSZ.

[Jan Żaryn, „*Taniec na linie, nad przepaścią*”. *Organizacja Polska na wychodźstwie i jej łączność z krajem w latach 1945-1955*, Warszawa 2011](#) – znaczna część książki została poświęcona losom Brygady Świętokrzyskiej po jej wymarszu z terenów okupowanej Polski.

Obóz narodowy w obliczu dwóch totalitaryzmów, pod red. Rafała Sierchuły, Warszawa 2010

[„Biuletyn IPN” nr 8-9/2007, w całości poświęcony dziejom ruchu narodowego](#)

[„Brygada Świętokrzyska NSZ” – dodatek historyczny do Niezależnej Gazety Polskiej](#)

Artykuły:

[Anna Zechenter \(IPN Kraków\), *Brygada Świętokrzyska NSZ ocaliła więźniarki niemieckiego*](#)

[obożu w Holiszowie](#)

[Rafał Sierchuła: Narodowe Siły Zbrojne \(1942-1946\)](#)

[Jan Żaryn, Dramatyczny marsz, czyli Brygada Świętokrzyska od wewnątrz, „Biuletyn IPN” 2002 nr 8-9](#)

Przypominamy także [dyskusję z popularnego cyklu „Tajemnice bezpieki”, której tematem były spory o Brygadę Świętokrzyską. Gośćmi prowadzącego spotkanie Piotra Woyciechowskiego byli prof. Jan Żaryn i Leszek Żebrowski.](#)